

ÇİN DIŞ POLİTİKASINDA YENİ YÖNELİM

SUUDİ ARABİSTAN-İRAN ARA BULUCULUĞU

VE Şİ JİNPİNG'İN MOSKOVA ZİYARETİ

DİREN DOĞAN

SETA | PERSPEKTİF

NİSAN 2023 · SAYI 363

- Çin'in Şi Jinping döneminde takip ettiği dış politikada bir değişim söz konusu mu?
- Çin'in Suudi Arabistan-İran ara buluculuğu nasıl yorumlanmalı?
- Çin devlet başkanının Moskova ziyareti, Çin ve Rusya arasında Batı'ya karşı bir ittifakın kurulacağını bir işareti mi?
- Yeni bir dünya düzeninin oluştuğundan söz edebilir mi?

GİRİŞ

Dünya siyasetindeki güç geçiş dönemleri incelendiğinde yükselen gücün öncelikle ekonomik olarak güçlendiği ve ardından diğer stratejik alanlarda gücünü genişleterek uluslararası sisteme hakim durumdaki aktöre rekabetini hissettirmeye başladığı görülmektedir. Söz konusu Çin olduğunda da bu süreç değişmemiştir. 2001'de Dünya Ticaret Örgütü üyeliğiyle ivmelenen küresel ticaret ağlarına katılım ve ekonomik yükseliş, 2007'de Çin'in askeri harcamalarını dikkat çekici düzeyde artırmasını sağlamıştır. Bir taraftan askeri modernizasyonunu ilerleten Çin, diğer taraftan 2008'de ABD'nin en büyük dış alacaklısı olmuş ve 2010'da ise Japonya'yı geçerek dünyanın en büyük ikinci ekonomisi koltuğuna oturmuştur. 21. yüzyıla hızlı giriş yapan Çin'in yükselişinin ABD tarafından fark edilmesi ise uzun sürmemiş ve 2011'de açıklanan "Asya'ya Dönüş" (Pivot to Asia) politikasıyla Washington bir taraftan Asya Pasifik'in potansiyelinden faydalanmayı amaçlarken diğer taraftan Pekin'in seri adımlarını yavaşlatmayı hedeflemiştir. 2012'de Şi Jinping'in devlet başkanı oluşu ise Çin'i bambaşka bir evreye taşımıştır. Bugün geldiğimiz noktada kendin-

den emin biçimde yeni yüzyıla öncülük edeceğini iddia eden bir Çin portresi uluslararası toplumun tüm dikkatini üzerine çekmektedir.

Şİ JİNPİNG'İN SON DÖNEMİNDE ÇİN DIŞ POLİTİKASINDAKİ DEĞİŞİM

Bir ülkenin dış politikasındaki değişimi sorgulamak üzere gerçekleştirilen analizde odak noktasına yerleştirdiğimiz aktör Çin Halk Cumhuriyeti olduğunda dış politikasının karakteristiğinde değil ancak bunun uygulanma stiline meydana gelen bir değişimden söz edebiliriz. Çin devlet geleneği yaklaşık 5 bin yıllık Çin medeniyetinin halefligi üzerinden kendini şekillendirirken bünyesindeki normatiflik, geçmişten beslenme ve sembolizm geleneği aynı kalsa da özellikle liderlerin etkisiyle dış politika uygulama tarzının güncellendiğini görebiliriz. Bu kapsamda Jinping dönemi oldukça etkili bir örnektir. 2012'de iktidara gelmesinin ardından duyurduğu "Çin rüyası" kavramı; refah, ulusal yenilenme ve halkın mutluluğu alt kavramlarıyla birlikte bir taraftan iç politikasına geleceğe dair motivasyon aşılarken diğer taraftan dış politikasında

DİREN DOĞAN

Lisans derecesini 2016'da Süleyman Demirel Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. Aynı üniversitenin Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'ndan "Bölgesel İhtilaflar Bakımından Güney Çin Denizi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Bölge Politikaları" başlıklı tez çalışmasıyla mezun olmuştur. Doktora eğitimi esnasında Tayvan Dışişleri Bakanlığı tarafından verilen "MOFA Taiwan Fellowship"i kazanarak 2021'de Tayvan'da araştırmalar yapmak üzere National Chengchi Üniversitesi'nin Tayvan Güvenlik Araştırmaları Merkezi'nde (TCSS) misafir öğretim üyesi olarak bulunmuştur. Aynı yıl Uluslararası İlişkilerde Kaynayan Sular: Güney Çin Denizi başlıklı kitabını yayımlamıştır. 2020'den itibaren Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi'nde görev yapmakta olan Doğan aynı zamanda NATO-AB ortaklığında kurulan Finlandiya merkezli Hibrit Tehditlerle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi'nin (Hybrid-CoE) uzman havuzunun bir üyesidir. Çalışma alanları Asya Pasifik bölgesindeki güvenlik kompleksleri, Güney Çin Denizi ihtilafı, gri bölge stratejileri ve hibrit tehditlerdir.

Çin'in yaşadığı aşağılanma yüzyılına köklü Çin tarihindeki kısa bir mola olduğunu vurgulayarak, Çin'in küresel liderliğe yükselip yeniden dünya sahnesinde hak ettiği yeri alacağını iddia etmektedir. Bu söylem tarzı yeni bir şey olmamakla birlikte sonrasında atılan adımlar Çin'in dış politik duruşunu yalnızca teoride değil pratikte de iddialı bir oyuncu haline getirmiştir. Bu doğrultuda 2013'te ilan edilen Kuşak-Yol İnisiyatifi ile Çin; Asya, Afrika, Latin Amerika, Ortadoğu ve hatta Avrupa Kıtası dahil olmak üzere dünyadaki pek çok aktörle çeşitli alanlarda anlaşmalar imzalamış, ekonomik ve stratejik bağlarını önemli düzeylere çıkartmıştır. Kuşak-Yol İnisiyatifi'ne yönelik yoğun ilgi aynı zamanda "sosyalist modernleşme" ve "Çin tarzı komünizm" kavramlarıyla birlikte Çin'in ekonomik bir sıçrama yaşamasını sağlamıştır.

Bir taraftan dünya hızlı biçimde Çin ile ticarete ve diplomatik ilişkilere entegre olmaya devam ederken diğer taraftan 2018'de ivmelenen ticaret savaşlarıyla başlayan süreç Washington-Pekin ilişkilerinde yeni bir evreyi aralamıştır. Barack Obama döneminde Çin'e yönelik hissedilen rekabet duygusu ara sıra yerini "sorumlu paydaş" sıfatına bıraksa da 2018'den itibaren ve sonrasında –bilhassa koronavirüs (Covid-19) salgınının meydana getirdiği etkiyle– ABD'nin Çin'e daha sorgulayan gözlerle baktığı ve net bir tehdit algısı oluşturduğu görülmektedir. Öyle ki Washington tarafından vurgulanan "Çin tehdidi" yalnızca ABD içinde sınırlı kalmamış, başta NATO ve AB olmak üzere tüm müttefikleriyle paylaşılmıştır. Bu kapsamda NATO'nun 2021'de Çin'i "güvenliğe dair ciddi bir meydan okuma" olarak tanımlaması ve AB'nin "sistemik rakip" tanımı genel manada Batı tarafından Çin'in liberal demokratik uluslararası düzeni aşındıran bir ülke olarak etiketlenmesine neden olmuştur. Bu noktada AB ülkelerinin yaşadığı dilemma incelenmeye değerdir. Bu ülkeler bir taraftan Çin'in ticari kollarıyla sımsıkı sarılmışken aynı zamanda ABD'nin ikazlarına kulak vererek Pekin ile ilişkilerine mesafe koymaya çalışmış ancak Çin'e bağımlılık düzeyinin boyutu Olaf Scholz ve Emmanuel Macron örneğinde olduğu gibi bu ülkelerin Şi Jinping'i ziyaret talepleriyle sonlanmış-

tır. Küresel sistemde soğuk havalar estiren bu ABD-Çin rekabeti Alaska zirvesi, iklim görüşmeleri veya G20'deki Joe Biden-Şi Jinping görüşmesi gibi çeşitli diplomatik görüşmelerle yumuşasa da esasında bu durum mücadelenin devam ettiğini ancak yeni bir krize kadar gölge savaşına evrildiğini göstermiştir. Nitekim 2022'deki G20 zirvesinde Biden-Jinping görüşmesi gerçekleşirken ardından belli bir düzleme oturtulan ilişkiler Şubat 2023'te ortaya çıkan casus balon kriziyle yeniden gerilmiş ve ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken'ın Pekin'e yapacağı geziyi iptal etmesiyle sonuçlanmıştır.

GRI ALANLARDAN SİYAH VE BEYAZA YÖNELİŞ

Tüm bu tarihsel perspektifin ötesinde ortada net bir sahne vardır: Dünya gün geçtikçe gri alanlarını kaybederken ülkeler ABD-Çin rekabeti arasında ezilmek için bir tarafa geçmeye çalışmaktadır. Ancak küreselleşmenin olağanüstü boyutu ve Çin'in küresel ticari sistemin bütün kılcal damarlarına yayılmış olması bu durumu zorlaştırmaktadır. Tam da bu noktada Çin, dış politikasında uluslararası toplumu "küresel bir köy" olarak niteleyen ve "barış içinde bir arada yaşamının beş ilkesi" tarzı normlar bütünüyle hareket eden kapsayıcı bir siyaset izlemek istemektedir. Bunun temel sebebi Çin'in dünyayı saran ticaret kollarının aynı şekilde kendisini de besliyor olmasından kaynaklı karşılıklı bağımlılıktır. Bu nedenle Jinping liderliğindeki Çin dış politikası 2022'nin ikinci yarısı ve özellikle 2023'e kadar ABD'nin suçlamalarını inkar etme ve uluslararası toplumun sorumlu bir paydaşı olduğunu her alanda vurgulama özelinde ilerlemiştir. Bu süreçte Jinping'in ilan ettiği farklı girişimler dış politika karakteristiğini çeşitlendirmiştir. Örneğin "küresel kalkınma girişi", "küresel güvenlik girişi" ve son olarak Mart 2023'te ilan ettiği "küresel medeniyet girişi" Çin dış politikasının kullanımına sunulan farklı enstrümanlardır. Pekin yönetiminin dış politikasında görülen bu kendini ifade etme çabası bir taraftan sürekli diyalog kapılarının açık tutulması, bölgesel ve küresel krizlerde aktif ancak uluslararası hukuka day-

lı bir anlayışın beslenmesi ekseninde ilerlerken diğer yandan Pekin'in "kırmızı çizgi" olarak belirttiği Güney Çin Denizi, Doğu Türkistan meselesi, Tayvan veya Tibet gibi bölgesel konularda "savaşçı kurt diplomasisi" olarak tanımlanan diyalog kapısının kapalı olduğu sert diplomatik dilin kullanıldığı yırtıcı bir dış politika anlayışıyla paralel biçimde yürütülmüştür. Bu durum özellikle Batı tarafından Çin'in insan hakları ihlalleri, Güney Çin Denizi'nde uluslararası hukuka aykırı davranışları veya Rusya-Ukrayna savaşındaki tavrı nedeniyle suçlandığı noktalarda dişlerini göstermekten çekinmediğini göstermiştir.

Bu bağlamda önceki paragraflarda da dikkat çekilen 2023 yılı önemli bir vurgudur. Jinping'in üçüncü dönemini garantilemesi; hem Çin Komünist Partisi genel sekreteri hem devlet başkanı hem de merkezi askeri komisyon başkanı olarak, başta daimi komite olmak üzere Çin siyasal sistemini yönlendiren kadrolara kendisine sadık kişileri yerleştirmesiyle sonuçlanmıştır. Yönetimsel gücünü sağlamlaştıran Jinping dış politikada ilan ettiği normlar bütününden kopmayan ancak daha cesur adımlar atmaktan da çekinmeyen bir role bürünmüştür. Bu kapsamda Güney Çin Denizi'ndeki agresif tutumunu artırması, Tayvan çevresindeki tatbikatlarla bölgeye yeni "normal"i getirmesi, yasama yılı toplantısında direkt ABD'yi hedef alan açıklamalarda bulunması ve Moskova ziyaretinin neticesinde yayımlanan bildiride kullanılan dil ve yeni dünya düzeni söylemi; artık Washington ile orta yolu bulmakta nötr kalan ve kendi yolunu çizmek için adım atmaya hazırlanan bir Çin portresini ortaya koymaktadır.

ÇİN'İN SUUDİ ARABİSTAN-İRAN ARA BULUCULUĞU ROLÜNÜ ANLAMAK

Çin'in Suudi Arabistan-İran arasındaki ara buluculuk pozisyonunu anlamak için öncelikle Pekin'in dış politikasını ve bu politikanın sürdürülebilir olması için bu iki ülkeye biçilen rolü irdelemek gereklidir. Ortadoğu bölgesi Çin için iki açıdan oldukça önemlidir: enerji ve küresel imaj. Çin her ne kadar kömür, doğal gaz ve petrol noktasında zengin enerji rezervlerine sahip olsa da dünyanın birincil enerji tüketicisi olarak çark-

larını döndürmek için enerji ithalatına bağımlıdır. Bu noktada karşımıza 67 milyar dolarlık ticaret hacminin yanı sıra Çin'in en büyük petrol tedarikçisi olan Suudi Arabistan gelmektedir. Bu doğrultuda Aralık'ta gerçekleştirilen Jinping'in Suudi Arabistan ziyareti aynı zamanda Çin'in Ortadoğu açılımının da habercisi olmuştur. Jinping'e yapılan görkemli karşılama bir yana bu ziyaret çerçevesinde gerçekleştirilen Birinci Çin-Körfez İş Birliği Konseyi Zirvesi ve Birinci Çin-Arap Devletleri Zirvesi, Çin ile Mısır, Filistin, Katar, Kuveyt ve Irak dahil olmak üzere pek çok ülke liderinin birebir temasa geçmesine olanak tanımıştır. Bu ülke liderlerinin Jinping ile yaptığı zirveler esnasında "tek Çin" hassasiyetini vurgulamaları, Çin'in bölgeye getireceği ekonomik ve stratejik havaya hazır olduklarını beyan etmeleri oldukça önemlidir. Çünkü Çin bu sayede bir taraftan Jinping'in deyimiyile kendi enerji kasesini doldururken aynı zamanda dünyaya ABD'nin Ortadoğu'daki başarısız liderliğinin ardından Çin'in devrinin geldiğini hissettirme fırsatını yakalamıştır. Bu noktada Çin'in bölgedeki ilk askeri üssünün Cibu'ti'de olduğunu, Katar'ın doğal gaz tedariki noktasında kaynak ülke olma niteliğini ve enerji arz güvenliği için Hürmüz Boğazı'nın Çin açısından jeopolitik değerini vurgulamak gereklidir.

Ortadoğu açılımının ardından ortaya çıkan kriz ise Çin'in geçmesi gereken önemli bir sınav olarak görülmüştür. Çin-Körfez İş Birliği Konseyi Zirvesi'nin sonuç bildirgesinde İran'a atfedilen noktalar Tahran ve Pekin yönetimleri arasında yeni bir gerilimi ortaya çıkarmıştır. Bu noktada Çin perspektifinden İran'ın kolayca göz ardı edilemeyecek bir ülke olduğunu vurgulamak gerekir. Pekin ve Tahran yönetimleri yalnızca ekonomik ve stratejik olarak değil aynı zamanda Batı'nın "demokratik uluslararası sisteme aykırı ülkeler" sınıflandırmasına ortak biçimde direnen ülkeler olmaları yönünden siyasi olarak da önemli paylaşımlara sahiptir. Ayrıca Çin'in Kuşak-Yol İnisiyatifi'nde İran oldukça stratejik bir geçiş noktası konumundadır. Çin'in İran ve Suudi Arabistan'ı aynı masada buluşturması ise yine Jinping tarafından ilan edilen Küresel Güvenlik Girişimi'nin bir pratiği olarak gerçekleştirilmiştir. İki

ülke heyetleri Pekin'e davet edilerek burada istişarelerde bulunmuş ve üçgen masa diplomasisinin bir çıktısı olarak Çin'in ara buluculuğunda ortak zemin aramıştır. Burada İran'ın pozisyonunun Suudi Arabistan'a göre daha zayıf olduğunu görmek önemlidir. Batı tarafından yaptırımlara uğrayan İran, Ortadoğu'daki "Çin yüzyılı"nın dışlanan aktörü olmak yerine Suudi Arabistan ile diplomatik ilişkilere yeniden başlamayı tercih etmiştir.

Şüphesiz ki İran ve Suudi Arabistan uzlaşısı Çin dış politikası açısından ciddi bir başarıdır ancak aynı zamanda bölgedeki ülkelerin duruşunu gösteren önemli bir işarettir. Bölge ülkeleri başta Ortadoğu olmak üzere küresel sistemin genelinde yaşanan dönüşümün veya kaosu bilinciyle ikili uyumsuzluklarını bir kenara bırakarak Çin'in bölgeye getirdiği yeni atmosferden faydalanmayı tercih etmişlerdir.¹ İki ülkenin Pekin'de kurulan masadan uzlaşısıyla kalkması Çin'in küresel sistemin barışçıl yönetişimine katkı sağladığını diğer uluslararası aktörlere kanıtlaması açısından da önem arz etmektedir. Ayrıca bu iki ülkenin Çin'in mentorluğu ile yeniden diplomatik ilişkilere başlaması "büyük güç rekabeti" olarak vurgulanan kavramın yalnızca Asya-Pasifik bölgesinde değil aynı zamanda Ortadoğu, Latin Amerika ve dünyanın pek çok bölgesinde yaşandığını gözler önüne sermiştir. Daha önce teknolojiye, ekonomide, savunma alanında ve bölgesel rekabette yöneltilen "ABD liderliğindeki küresel düzenin sonu mu geliyor?" veya "Çin, ABD'nin yerini almaya mı hazırlanıyor?" tarzı sorular bu gelişmeyle daha sesli biçimde dillendirilmeye başlanmıştır.

ÇİN VE RUSYA'NIN SINIRSIZ ORTAKLIĞI BATI'YA KARŞI BİR MÜCADELE Mİ?

Bu sorunun yanıtına ulaşmak için tarihi geriye sararak 4 Şubat 2022'ye gitmemiz gerekecektir. Pekin Olimpiyatları vesilesiyle Çin'i ziyaret eden Vladimir Putin, Jinping ile bir görüşme gerçekleştirmiş ve bu görüşmenin neticesinde mevcut dünya düzenine deyim yeriindeyse bir manifesto niteliği taşıyan "Yeni Bir Çağa

Girerken Uluslararası İlişkiler ve Küresel Sürdürülebilir Kalkınma" başlıklı Çin-Rusya ortak bildirisi yayımlanmıştır. Bu bildiride iki ülke lideri ortaklıklarının bir sınırı olmadığını altını kalın çizgilerle çizerken bu ortaklık kavramının içeriğini de açıklamışlardır. Buna göre bu ortaklık ittifak etmeyi, çatışmamayı ve herhangi bir üçüncü şahsı hedef almamayı içermektedir. Buradan yola çıkıldığında Çin-Rusya arasında bir ortaklık halihazırda mevcut olduğu ancak Rusya-Ukrayna savaşının küresel sistemde ve iki ülke ilişkilerinde meydana getirdiği etkinin bunun yüksek sesle dile getirilmesini ertelediğini ifade etmek doğru bir çıkarım olacaktır. Batı'nın Rusya'ya yönelttiği saldırgan yaptırım oklarından ekonomisini korumak isteyen Çin bu süreçte kendi duruşunu –Rusya-Ukrayna savaşının 4 Şubat zirvesinden yalnızca yirmi gün sonra başladığını hatırlarsak– ülkelerin toprak bütünlüğünün korunması, diyalog kapılarının kapatılmaması ve tek taraflı yaptırımların faydasız olduğunu belirten orta yolcu bir sesle dile getirirken aynı zamanda bu savaşa neden olan temel etkenlerin NATO yayılmacılığı ve ABD olduğunu pek çok platformda ifade etmiştir. Süreç içerisinde Çin'in Rusya'ya askeri teçhizat sağladığına yönelik iddialar olsa da Pekin bunu keskin dille reddetmiş ancak Ukrayna'nın işgalini "işgal" olarak nitelemekten de imtina etmiştir. Çin bu süreçte Rusya'nın yanında yer almak yerine geri planda durmayı tercih ederken Batı'nın yaptırımlarının etkisiyle Moskova-Pekin yönetimleri arasındaki bağlar ekonomik ve stratejik ölçekte daha da birbirini besler hale gelmiş ve iki ülke arasındaki ticaret hacmi tarihi zirveleri görmüştür.

JİNPİNG'İN MOSKOVA ZİYARETİ VE YENİ DÜNYA DÜZENİ

4 Şubat'taki görüşmenin ardından iki lider Şangay İş Birliği Örgütü'nün Devlet Başkanları Zirvesi başta olmak üzere çeşitli organizasyonlarda bir araya gelseler de hiçbiri Jinping'in Moskova ziyareti kadar ses getirmemiştir. Bunun temel sebebi Jinping'in 2023'ten itibaren değişen ve Batı'nın ekonomi odaklı önceliklendirilmesinden sıyrılarak daha esnek ve cesur dış politikaya kayan duruşudur. Aynı zamanda bu ziya-

¹ Bu noktada yakın zamanda Suudi Arabistan ile Suriye'nin de diplomatik temsilciliklerini açmaya karar verdiğini hatırlamakta fayda vardır.

retin Jinping'in üçüncü dönemini garantiledikten sonra gerçekleştirdiği ilk yurt dışı ziyaret olduğunu ve Putin'in Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından savaş suçu işlediğinin karara bağlanmasının ardından geldiğini unutmamak gerekir. İki liderin Moskova'da diplomatik teamüllerin ötesinde birbirlerine "dostum" vurgusuyla seslendikleri ve daha samimi bir görüşmenin yapıldığı açıkça görülmüştür. Ziyaretin neticesinde yayımlanan iki bildiride açıkça ABD liderliğindeki tek kutuplu dünya düzeninin sonunun geldiğine ve yeni bir çağda çok kutuplu dünya düzenine geçilmeye başlanacağına işaret edilmiştir. Bu düzen ise bildiride yer alan "uluslararası ilişkilerin demokratikleşmesi" ve "küresel yönetim" tarzı terimlerle desteklenmiştir. Jinping'in Putin ile vedalaşırken kullandığı ve oldukça ses getiren bir cümleyi hatırlayalım: "Yüzyıl boyunca görülmemiş değişiklik geliyor ve biz, değişime önderlik ediyoruz." Bu oldukça iddialı bir cümle olmasının yanı sıra iki ülke liderinin birbirine biçtiği rolün de en net göstergesidir. Bildiriye ek olarak imzalanan kalkınma ve iş birliğine yönelik yatırım planları, Sibirya'nın Gücü 2 doğal gaz boru hattıyla ilgili süreçlerin geneli ise bu ortaklığı sağlamlaştırmak için kullanılan ekonomik, sosyal ve diplomatik enstrümanları içermektedir. Diğer taraftan bu ziyaret Batı odaklı yayınlarda Rusya'nın Çin'e küçük ortak rolü verdiği şeklinde yer bulurken Rus ve Çin kaynakları bu ziyareti içindeki sembollerini ayıklayarak iki ülkenin geleceğe birlikte yürümek üzere kapsamlı bir stratejik ortaklığa yönelik attığı güçlü adım olarak yorumlamıştır.

SONUÇ

"Soğuk Savaş 2.0", "büyük güç rekabeti" veya "yeni dünya düzeni" gibi kavramların sıklıkla dile getirildiği günümüzde "çok kutupluluk" Çin ve Rusya tarafından dillendirilen ancak Batı dışındaki dünyada da talep gören bir kavramdır. Bu noktada BRICS'in (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti) varlığı ve bu zirveye katılmak isteyen ülkelerin her geçen gün artıyor olması veya en son Suudi Arabistan'ın diyalog ortaklığının onaylandığı Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) dahil olmak üzere ASEAN ve MIKTA gibi

örgütlerin faaliyetlerini çeşitlendirmesi küresel sistemin yönetiminde ortak karar alma ve paydaşlığın önemini ortaya çıkarmaktadır.

Çin-Rusya ilişkileri ve Jinping'in Moskova zirvesinde dile getirilen görüşler ise Batı perspektifiyle çok kutuplu bir sistem talebinin ötesinde demokratik liberal uluslararası düzene başlı başına bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bunun ilk nedeni Rusya'nın normatiflikten uzak yapısı ve onun Ukrayna'yı işgal ederek yürüttüğü saldırgan stratejidir. Ancak daha da öncül bir neden her alanda faaliyet gösteren "yükselen Çin"den başkası değildir.

Çin'in sınırlandırılması ve başta ABD olmak üzere Batı tarzı küresel sistemin güvenliğine yönelik oluşturduğu tehdidin ortadan kaldırılması ivedi bir hareket planını gerektirmektedir. Bu kapsamda özellikle ABD ve müttefikleri tarafından ilan edilen Hint Pasifik stratejilerinin geneli Çin tehdidinin sınırlandırılmasına atıf yapmaktadır. Çin'in kritik altyapılar üzerinde elde ettiği hakimiyet, uzay stratejilerindeki hızı, küresel ticaret arterlerindeki kritik konumu, 5G ve uydu teknolojisi gibi alanlardaki gelişimi bu ülkelere bir kafeslenmişlik duygusu vermektedir. ABD'nin ısrarla vurguladığı "Çin tehdidi" başta NATO ve AB ülkeleri olmak üzere küresel sistemdeki tüm aktörleri ikileme sokmuşken Jinping'in Moskova ziyareti ve seleflerine nazaran attığı cesur adımları/söylem tarzı artık safların iyice sıklaşmaya başladığının, dünyanın çok kutupluluk derken Çin ve ABD arasında bir tarafı seçmek durumunda kalacağının göstergelerini sunmaktadır.

Bu noktada Afrika'dan Latin Amerika'ya, Ortadoğu'dan Orta Asya'ya kadar her alanda elini kuvvetlendiren ve iş birliklerini stratejik düzeye çıkaran bir Çin portresi karşımızda durmaktadır. Ayrıca bu portrenin geliştirdiği bütünleştirici söylem tarzı, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere sağladığı uzun vadeli kalkınma kredileri ve her alandaki proaktif duruşu Çin ile diplomatik ilişki içerisindeki aktörlere toz pembe bir uluslararası düzen hayali sunmaktadır. Çin'in diplomatik ilişkiler kurduğu ülkelere iç işlerine karışmama, kazan kazan prensibi, barış içinde bir arada yaşama, tüm insanlık için ortak gelecek gibi mottolarla süslen-

miş bir reçeteyle gitmesi özellikle üçüncü dünya ülkeleri tarafından Batı'nın şartlı ekonomik yardımları ve demokrasi eleştirileri karşısında makul bir alternatif olarak görülmektedir.

Bu durum ABD'nin ve Avrupa ülkelerinin dikkatini çekmekte dolayısıyla Çin'in artan bu tercih edilebilirliği Batı'yı endişeye sevk etmektedir. ABD ve müttefiklerinin her geçen gün yeni tarzda bir Çin tehdit unsurunu tanımlarken aynı zamanda bunlarla mücadele etmek üzere harcadığı çabanın ciddi bir enerjiyi

gerektirdiği su götürmez bir gerçekliktir. Dünyanın geri kalanının, sürekli olarak vurgulanan bu Çin tehdidine karşı alacağı pozisyon ise satranç tahtasında kalan piyonların rengini belirleyecektir. Bu ülkelerin Batı tarafında yer alarak Çin öncülüğündeki değişime karşı mücadele etmesi ya da bunun küresel bir güvenlikleştirme stratejisinin ötesine gitmediğini düşünerek Çin ile ilişkilerini ilerletmeyi seçmesi ise bize uluslararası sistemin geleceği veya yeni dünya düzeni kavramı hakkındaki en önemli yol haritasını sunacaktır.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://www.instagram.com/setavakfi)
